

FEBRUAR 2024

STATENS ANSVAR FOR ULOVLIGE ADOPTIONER

Historier i medierne om ulovlige adoptioner rejser spørgsmål om krænkelse af adopteredes menneskerettigheder. Det bør undersøges, om den danske stat er ansvarlig for at have krænket menneskerettighederne i forbindelse med internationale adoptioner. Hvis personer, der er adopteret til Danmark, har fået krænket deres menneskerettigheder, kan staten have pligt til at betale en økonomisk godtgørelse. Skal adopterede reelt kunne gøre deres rettigheder gældende, bør forældelsesreglerne imidlertid ændres, ligesom der bør nedsættes et uafhængigt nævn til behandling af såkaldte historiske sager.

I den senere tid har der været medieomtale af en lang række sager om ulovlige internationale adoptioner. Senest har DR berettet, at en række børn fra Indien i perioden fra 1978 og fire år frem angiveligt er blevet stjålet eller narret fra deres biologiske forældre og derefter bortadopteret til Danmark.

Institut for Menneskerettigheder vurderer, at det bør undersøges, om Danmark har krænket adopteredes menneskerettigheder. Hvis det er tilfældet, bør staten udbetale godtgørelse, hvor det kræves efter menneskeretten. Forældelsesloven bør ændres, så der ikke er tvivl om, at ofre vil kunne få godtgørelse. Herudover bør regeringen og Folketinget oprette et nævn, der fremover kan igangsætte undersøgelser af, om staten har krænket menneskerettighederne.

BEHOV FOR JURIDISK AFDÆKNING AF DET MENNESKERETLIGE ANSVAR

Ulovlige adoptioner kan være i strid med flere forskellige menneskerettigheder.

Retten til familieliv er beskyttet i artikel 8 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og forældre og børns samvær udgør en grundlæggende del af beskyttelsen.

Bestemmelsen pålægger staten en pligt til at beskytte retten til familieliv, også når det er private, der er skyld i adskillelsen mellem forældre og barn (de såkaldte positive forpligtelser). Det kræver dog, at staten vidste eller burde vide, at der var noget galt.

Også efter Børnekonventionen er Danmark forpligtet til at sikre, at børn ikke adskilles fra deres forældre mod deres vilje, undtagen når det er nødvendigt af hensyn til barnets tarv, og for at sikre barnets ret til identitet.

Der gælder desuden særlige pligter for staten, når det kommer til internationale adoptioner. Danmark er efter internationale konventioner forpligtet til at sikre, at adoptioner finder sted til barnets bedste og med respekt for de grundlæggende rettigheder. Derudover skal staten forhindre utilbørlig økonomisk vinding i forbindelse med en adoption.

Da der er tale om rettigheder vedrørende børn, der udgør en sårbar og udsat gruppe, er det Institut for Menneskerettigheders vurdering, at det bør afdækkes, om den danske stat har begået menneskeretskrænkelser i forbindelse med internationale adoptioner.

ANBEFALING

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At Social- Bolig- og Ældreministeriet snarest muligt igangsætter en juridisk udredning af internationale adoptioner, der tager stilling til, om den danske stat har krænket menneskerettighederne.

BEHOV FOR AT ÆNDRE FORÆLDELSESREGLERNE

Hvis en udredning konkluderer, at ofrene har fået krænket deres menneskerettigheder, har staten i visse tilfælde pligt til at give økonomisk godtgørelse til ofrene.

De danske forældelsesregler kan imidlertid være til hinder for, at ofre for menneskerettighedskrænkelser kan få godtgørelse.

Forældelsesregler tjener som udgangspunkt legitime og vigtige samfundshensyn og skal hindre, at gamle tvister, som typisk indebærer væsentlige bevisvanskeligheder, bringes frem. Der kan dog være grund til at afveje disse hensyn over for øvrige tungtvejende hensyn.

Sager om overgreb på børn har ført til, at forældelsesloven blev ændret i 2018, så myndighedernes menneskeretlige ansvar i denne type sager ikke længere forældes. Det betyder, at der nu er en række sager, hvor myndighederne ikke har grebet ind over for overgreb mod børn, som ikke længere forældes.

Undtagelsen var begrundet i, at sagerne ikke vil opstå, før krænkelserne kommer for en dag, hvilket ofte først vil ske, når barnet er blevet voksent, da barnet typisk først på dette tidspunkt vil være i stand til at reflektere over sin sag.

Institut for Menneskerettigheder vurderer, at også andre sager om grove og systematiske krænkelser af børns rettigheder bør undtages fra forældelse. Dette vil være bedst stemmende med børns rettigheder og retssikkerhed.

Med grovere krænkelser menes, at der skal være tale om en tilsidesættelse af menneskeretten af en vis alvor og tyngde. Systematiske krænkelser henviser til situationer, hvor et betydeligt antal sager er forbundet med hinanden på grund af de faktiske omstændigheder. Det kan blandt andet være sager om ulovlige adoptioner.

ANBEFALING

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At regeringen og Folketinget ændrer forældelsesloven, således at krav på godtgørelse rettet mod myndighederne i sager om grove og systematiske krænkelser af børns menneskerettigheder ikke forældes. Ændringen bør gælde med tilbagevirkende kraft, så krav, der allerede måtte være forældet, fremover kan gøres gældende.

BEHOV FOR AT OPRETTE NÆVN

I Danmark håndteres sager om menneskeretskrænkelser som udgangspunkt ved domstolene, ved at den enkelte person lægger sag an mod en myndighed. Hvis retten finder, at ens menneskerettigheder er blevet krænket, kan man få en dom, der pålægger myndighederne at udbetale en økonomisk godtgørelse.

I sager, der vedrører forhold, der ligger længere tilbage i tiden (såkaldte historiske sager) kan det dog være vanskeligt eller umuligt at fremskaffe beviser for krænkelsen. I den senere tid har man i visse historiske sager politisk besluttet at gennemføre historiske udredninger af de faktiske forhold om sagerne.

Det kan have stor betydning, om der gennemføres en historisk udredning eller ej, da dette kan bidrage til, at den enkelte borger kan løfte sin bevisbyrde. Som det er i dag, er det en rent politisk beslutning, hvilke sager der skal afdækkes og hvordan i en udredning. Det kan føre til en urimelig forskelsbehandling mellem dem, der er omfattet af en udredning, og dem, der ikke er.

Dertil kommer, at historiske udredninger, der besluttet politisk, ikke nødvendigvis har til formål at konstatere, om menneskerettighederne er krænket.

Institut for Menneskerettigheder vurderer, at der bør etableres et uafhængigt domstolslignende nævn, der kan igangsætte udredninger i sager om formodede historiske krænkelser med fokus på

menneskeretten. Nævnet skal træffe beslutninger ud fra en faglig og ikke politisk vurdering. Dette vil efter Institut for Menneskerettigheds opfattelse styrke borgernes menneskerettigheder og retssikkerhed. På baggrund af de udførte udredninger bør nævnet have kompetence til at udbetale godtgørelse til ofre.

ANBEFALING

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At regeringen og Folketinget etablerer et uafhængigt og permanent domstolslignende nævn med kompetence til at sætte udredninger i gang i sager om formodede historiske krænkelser med fokus på menneskeretten. På baggrund af de udførte udredninger bør nævnet have mandat til at udbetale godtgørelse til ofre.